

สาระสำคัญของระบบป้องกัน

ในการให้สัมภาษณ์แก่นักหนังสือพิมพ์ *Journal de Rome* ฉบับลงวันที่ 25 เมษายน 1884 (Lemoynes, 1935 : 85) ดอนบอสโกกล่าวถึงระบบป้องกันของท่านว่า ระบบของพ่อท่านคนเดียว บ่อยให้เด็ก ๆ มีอิสระอย่างเต็มที่ที่จะทำสิ่งที่เขาโปรดปราน มันทำให้เราสามารถค้นพบศักยภาพของเขาและช่วยพัฒนาให้สมบูรณ์เต็มที่ เด็กทุกคนจะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยความเต็มใจก็เฉพาะเมื่อเขาารู้ตัวว่าเขาสามารถทำได้เท่านั้น พ่อใช้หลักนี้ เด็กของพ่อทุกคนทำงานและเรียนมิใช้อย่างกระตือรือร้นเท่านั้น แต่ทุกคนทำด้วยใจรัก ตลอดระยะเวลา 46 ปีที่ผ่านมา พ่อไม่เคยลงโทษเด็กแม้สักครั้งเดียว และพ่อกล้ารับรองว่าเด็กทุกคนรักพ่อมาก

พระวินัยของคณะซาเลเซียนข้อ 38 (1984 : 42) กล่าวว่า ระบบการอบรมนี้ตั้งอยู่บนหลักของเหตุผล ศาสนา และความรักเมตตา เป็นระบบที่ไม่ใช้การบังคับข่มขู่ แต่มุ่งกระตุ้นพลังสติปัญญา ความรัก และความปรารถนาพระเจ้าที่มนุษย์ทุกคนมีอยู่ในส่วนลึกของจิตใจ เป็นสำคัญ ระบบป้องกันทำให้ผู้อบรมและผู้รับการอบรมร่วมเจริญชีวิตด้วยประสบการณ์เดียวกัน ในบรรยากาศครอบครัวที่ไว้วางใจและติดต่อแลกเปลี่ยนกันและกัน เราจะเลียนแบบพระเจ้าผู้ทรงมีความหนักแน่นในการพบกับเยาวชน โดยเริ่มจากจุดที่ยอมรับอิสรภาพของเขา เราจะนำเขาให้พัฒนาความเชื่อมั่นที่แข็งแกร่งในจิตใจ และให้ค่อย ๆ รับผิดชอบในการสร้างสรรค์สภาพชีวิตมนุษย์ให้เจริญในความเชื่อ ซึ่งเป็นการกระทำที่ละเอียดอ่อน

สำหรับ อเวลโลเน (Avallo, 1977 : 30) ระบบป้องกันเป็นประเพณีเก่าแก่ที่ถ่ายทอดอย่างมีชีวิตชีวาจากคนชั่วอายุหนึ่งไปสู่คนอีกชั่วอายุหนึ่ง มันเป็นอะไรที่มีชีวิต หากต้องการเข้าใจอย่างถ่องแท้ ต้องมองที่การกระทำ ระบบนี้มุ่งจะให้ศักยภาพในตัวเด็กได้รับการพัฒนาอย่างอิสระและเป็นธรรมชาติ

พณามพะระ (Panampara, 1977 : 35) กล่าวเสริมว่า ระบบป้องกันมุ่งปกป้องเยาวชนให้พ้นจากสิ่งชั่วร้าย มุ่งป้องกันมากกว่าการเยียวยารักษา

กล่าวโดยสรุป ระบบป้องกันคือระบบการอบรมที่มุ่งพัฒนาศักยภาพของเยาวชนอย่างอิสระและเป็นธรรมชาติ โดยผู้อบรมจะอยู่ใกล้ชิดและเจริญชีวิตด้วยประสบการณ์เดียวกันกับผู้รับการอบรม ในบรรยากาศแห่งครอบครัวที่เต็มไปด้วยความรักและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ เหตุผล ศาสนา และความรักเมตตา ซึ่งสัมพันธ์และเกี่ยวเนื่องกันอย่างแยกไม่ออก ดังจะกล่าวต่อไปนี้

เหตุผล

ดอนบอสโกเชื่อว่า เหตุผลเป็นพระพรของพระเป็นเจ้าและเป็นหน้าที่อันหลีกเลี่ยงมิได้ ท่านกล่าวว่า เหตุผล ศาสนา เป็นวิธีการที่ผู้ให้การศึกษาควรรู้ใช้อย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ เขาจะต้องสอนและในเวลาเดียวกันจะต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง หากว่าเขาอยากให้นักเรียนเชื่อฟังและปฏิบัติตาม ท่านยังกล่าวอีกว่า ศาสนาและเหตุผลเป็นหลักสำคัญในระบบการศึกษาของข้าพเจ้า ศาสนาเป็นเหมือนบึงเตียนที่ใสในปากม้า ส่วนเหตุผลเป็นเหมือนสายบังเหียนที่คอยบังคับม้าพยศไไปในทิศทางที่มันควรจะไป เคล็ดลับของระบบการศึกษาของข้าพเจ้าอยู่ที่ศาสนาและเหตุผล ศาสนาเป็นเครื่องควบคุมการกระทำ แต่เหตุผลช่วยให้การปฏิบัติถูกต้องตามหลักศีลธรรม

สมเด็จพระสันตะปาปา จอห์น ปอล ที่ 2 (1988 : 14) ตรัสว่า เหตุผลหมายถึงคุณค่าที่เป็นคุณความดี อีกทั้งเป็นเป้าหมายที่จะต้องแสวงหาและเป็นวิธีที่ควรใช้ เหตุผลเป็นกลุ่มคุณค่าที่มนุษย์ทุกคนจำต้องมีในการดำรงชีวิต... เนื่องจากการใช้เหตุผลเป็นสิ่งที่ยากลำบาก จึงจำเป็นต้องมีการเปิดโอกาสให้มีการรู้จักและเข้าใจกัน รู้จักปรึกษาหารือ อีกทั้งมีความเพียรอดทนนาน การรู้จักใช้เหตุผล จึงเชื่อเชียวเราจะมีท่าทีแห่งการแบ่งปันในคุณค่าที่ตนเข้าใจและรับไว้

มานจิล (Manjil, 1980 : 16) ให้ความเห็นว่า สำหรับดอนบอสโก เหตุผลหมายถึงพลังซึ่งแสดงออกด้วยการกระทำที่เที่ยงธรรม สุขุมรอบคอบ เป็นไปอย่างธรรมชาติ ไม่ก้าวร้าวและมีมนุษยธรรม ไม่เหมือนกับการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ โดยเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ไร้ชีวิตจิตใจ

จากประสบการณ์อันยาวนานของดอนบอสโกที่อยู่ท่ามกลางเยาวชน แม้ท่านจะไม่ใช่ นักจิตวิทยา ท่านก็พบว่า เราไม่สามารถใช้วิธีการแสดงเหตุผลกับเยาวชนดังที่เราแสดงกับผู้ใหญ่ เนื่องจากเยาวชนเป็นวัยที่อยู่ระหว่างวัยเด็กกับวัยผู้ใหญ่ เป็นวัยที่เริ่มประเมินตนเองด้วยเหตุผล เป็นวัยที่เรียกร้องและแสวงหาเหตุผลในทุกสิ่งทุกอย่าง ขณะเดียวกันก็ยังขาดความมั่นคง ดังนั้น ดอนบอสโกจึงใช้ทุกวิถีทางที่จะช่วยพัฒนาศักยภาพด้านเหตุผลของเยาวชน โดยสนับสนุนให้ผู้อบรมและเยาวชนได้พบปะสนทนากันเพื่อช่วยให้เยาวชนเข้าใจเหตุผลอย่างถูกต้องยิ่งขึ้น เยาวชนส่วนใหญ่เรียกร้องสันติภาพ ผู้อบรมจะต้องช่วยให้เยาวชนเข้าใจว่าสันติภาพเป็นเรื่องของคุณค่า เป็นอะไรบางอย่างที่ควรแก่การแสวงหา แต่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของเหตุผลอันสมควรเท่านั้น ขณะที่ยังขาดความมั่นคงและอยู่ในสภาวะอันสับสนต่อการเปลี่ยนแปลงทาง

กายภาพ เขาควรได้รับการช่วยเหลือด้านวินัย เพื่อจัดระเบียบชีวิตของตนเอง คอนบอสโก เน้นการสร้างวินัยที่มาจากภายในตัวของเยาวชน ซึ่งทำได้ยากกว่าการใช้กำลังบังคับ แต่มีผลดีกว่าในด้านการพัฒนาศักยภาพด้านเหตุผลของเยาวชน การให้เยาวชนมีโอกาสได้พิจารณาตนเองอย่างลึกซึ้งถึงการกระทำต่าง ๆ และการสนทนาหรือขอคำแนะนำจากผู้ใหญ่จะช่วยให้ได้มาก แต่ นอกเหนือจากสิ่งอื่นใด ผู้อบรมจะต้องเป็นผู้ที่มีเหตุผลและปฏิบัติตนอย่างมีเหตุผลเท่านั้น จึงจะได้รับการยอมรับและเชื่อถือจากเยาวชนที่เขาอบรม ดังที่ พะนามพะระ (Panampara, 1977 : 47 citing Don Bosco, 1925 : 38) กล่าวว่า เหตุผลและศาสนาเป็นวิธีการที่ผู้อบรมต้องนำไปใช้อย่างต่อเนื่อง เขาควรจะสอนและปฏิบัติสิ่งที่เขาสอนด้วย ถ้าเขาอยากให้เยาวชนเชื่อฟังและปฏิบัติตาม

มอร์ริสัน (Morrison, 1976 : 90) กล่าวเสริมว่า ถ้าผู้อบรมเข้าใจ เหตุผลที่ว่า เขากำลังทำอะไรและควรทำอย่างไร เขาก็ไม่จำเป็นต้องใช้อำนาจกับเด็ก ๆ ในการรักษาระเบียบวินัย เพราะการใช้เหตุผลในระบบป้องกันมีจุดมุ่งหมายสุดท้ายอยู่ที่การสร้างวินัยในตนเองให้แก่เด็ก ด้วยการมีส่วนร่วมของผู้อบรมและผู้รับการอบรม ความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างครูและนักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน แรงจูงใจในระดับสูงของเด็กเกิดจากการที่อยากจะทำให้ครูของตนพึงพอใจ และการที่ครูกับนักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความรัก ทำให้สามารถป้องกันความผิดพลาด ครูจะกลับกลายเป็นแบบฉบับที่ควรแก่การเลียนแบบ และในขณะเดียวกันก็ควรช่วยเหลือในเวลาอันควร

จะเห็นได้ว่า ระบบป้องกันเน้นการเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้อบรม ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นไปได้และสอดคล้องกับแนวคิดวิทยาเรื่องการเลียนแบบ ที่ว่า เด็กจะเรียนรู้ด้วยการเลียนแบบจากผู้ใหญ่ ดังเช่นที่ เคนเลอร์ (Kendler, 1977 : 314 citing Freud, 1949) กล่าวว่า จุดกำเนิดของ Super Ego เป็นผลมาจากระยะวิกฤติของปม Oedipal เด็กเลียนแบบมาตรฐานของพ่อแม่เพื่อต่อต้านอันตรายจากแรงขับและความเพ้อฝัน ต่อมาระยะนี้ Super Ego จะพัฒนาขึ้นตามลำดับ โดยเลียนแบบบุคคล อื่น ๆ เช่น ครู บุคคลสำคัญทางศาสนา เป็นต้น และรับมาตรฐานศีลธรรมนั้นมาเป็นของตนเอง นอกจากนั้น เลอฟรานซิส (Lefrancios, 1983 : 370 citing Ericson, 1968) เชื่อว่า พัฒนาการของคนจะพบเวลาวิกฤติตามลำดับชั้นของอายุที่จะนำไปสู่การเสริมสร้างหรือการทำลายบุคลิกภาพ สำหรับเวลาวิกฤติชั้นที่ 5 ซึ่งเป็นระยะเวลาที่พบในเด็กวัยรุ่นอายุ 9 - 11 ปี เขากล่าวว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่กำลังแสวงหารูปแบบของตนเอง เขาต้องการรู้ว่าตนเป็นใครที่แน่นอนชัดเจน แต่แล้วก็มีมักจะพบว่าตนเองสามารถ

ทำอะไรได้บ้างมากกว่าที่จะพบว่าตนเป็นใคร คำตอบนี้จะนำไปสู่คำถามที่ว่าตนจะเป็นอะไรในอนาคต ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในระหว่างนี้ ทำให้เขาบางคนหันไปหาวิธีแก้ที่ไม่ถูกต้อง เช่น การทำตัวเหลวไหล การก่อเรื่องทะเลาะวิวาทหรือต่อต้านสังคม เป็นต้น จอห์นสัน (Johnson, 1979 : 96) กล่าวถึงเรื่องการเลียนแบบพอสรุปได้ว่า การเลียนแบบเพื่อให้ตนเองเหมือนบุคคลใดบุคคลหนึ่งเกิดขึ้นเมื่อนักเรียนพยายามทำตนให้เหมือนบุคคลที่ตนรักและชื่นชอบ อาศัยการทำตนให้เหมือนบุคคลอื่น นักเรียนพยายามรวบรวมคุณสมบัติที่บุคคลนั้นมีให้มาเป็นของตัวเอง การสร้างบุคลิกภาพของตนเช่นนี้ มิใช่เรื่องที่เกิดขึ้นภายในเวลาเพียงชั่วโมงเดียวแล้วรู้สึกสิ้นสุดลง มันเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ต้องใช้เวลาหลายปีเพื่อทำตนให้เป็นบุคคลที่ตนต้องการจะเป็นตามแบบอย่างที่ได้เห็น และส่วนมากจะเป็นไปโดยไม่รู้ตัว หรืออาจจะรู้ตัวบ้างในตอนแรก แต่ก็มิใช่การรู้ตัวอย่างเต็มที่ การเลียนแบบบุคคลอื่นนั้นมีลักษณะที่สำคัญหลายประการ เช่น การเลียนแบบที่มีพื้นฐานอยู่บนความรักและความชอบพอ หรือมีพื้นฐานอยู่บนความสามารถที่เหนือกว่าของอีกฝ่ายหนึ่ง หรืออาจจะมีพื้นฐานอยู่บนความวิตกกังวลและความโกรธแค้น พื้นฐานสองประการแรกนำไปสู่การเจริญงอกงามของบุคคล วัยรุ่นส่วนใหญ่มักสร้างบุคลิกของตนเองโดยอาศัยแรงจูงใจที่ปรารถนาอยากจะเป็นผู้ใหญ่ที่มีทักษะและความสามารถ โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมหลายอย่างที่พอจะช่วยให้นักเรียนปรับปรุงบุคลิกที่เป็นรูปแบบเฉพาะของตนเอง แต่ก็พบว่า มีนักเรียนหลายคนที่เลียนแบบครูของตนเอง เพราะครูมีความสามารถในค่านิยมต่าง ๆ เช่น ความรู้ ทักษะ วุฒิ หรือความสามารถในการเอาชนะใจนักเรียน ส่วนการเลียนแบบที่มีพื้นฐานอยู่บนความวิตกกังวลและความโกรธแค้นมักนำไปสู่การทำลาย เช่น เด็กที่สูญเสียบุคคลที่ตนรักโดยไม่คาดฝัน การพบว่าตนเองถูกทอดทิ้งหรือถูกถอนตัวจากบุคคลที่ตนรักทั้ง ๆ ที่ตนเองยังอยากรักษามิตรภาพนั้นไว้ มักเป็นคนเจ้าทุกข์ เห็นแก่ตัว และมีความเคียดแค้นชิงชัง ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา การเลียนแบบมีผลทำให้บุคคลเติบโตในแง่ที่ว่า สัมพันธภาพภายในจะกลับกลายเป็นการค่อย ๆ สร้างรูปแบบขึ้นภายใน เช่นความรักฉันบิดาคู่บุตร ความรักของครูหรือผู้ใหญ่ จะกลับกลายเป็นการสร้างภาพพจน์ที่ดีต่อตนเอง เด็กจะมีความไว้วางใจและยอมรับตนเองมากขึ้น เด็กจะรักตนเองในแบบเดียวกับที่เขาได้รับ ถ้าความรักของพ่อแม่และครูเป็นความรักที่มีเงื่อนไข ความรักของเด็กต่อตนเองก็จะ เป็นความรักที่มีเงื่อนไข หรือถ้าความรักของผู้ใหญ่เป็นความรักที่ผสมผสานระหว่างความรักและความเกลียดชัง ความรักของเด็กก็จะมีลักษณะเช่นเดียวกัน พัฒนาการทางสังคมที่ดีและการสร้างรูปแบบของตนเองของเด็กขึ้นอยู่กับสิ่งที่เด็กเลียนแบบบุคคลอื่นเป็นสิ่งแรกบนพื้นฐานของความรักและความกระหายที่จะเป็นคนที่มีความสามารถ อย่างไรก็ตาม การเลียน

แบบของเด็กอาจผิดพลาด เพราะเด็กยังไม่สามารถแยกแยะได้อย่างละเอียดละออถึงความ เป็นจริงในแง่มุมต่าง ๆ ได้ทั้งหมด กล่าวคือพัฒนาการด้านเหตุผลของเด็กยังไม่เติบโตเต็มที่ ดังนั้น การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้อบรมจึงมีความสำคัญต่อการอบรมเป็นอย่างยิ่ง ดังมีนักการศึกษาหลาย ท่านได้กล่าวสนับสนุนการเป็นแบบอย่างที่ดีของครูไว้ เช่น

ชนิตา รัชผลเมือง (2531 : 12) กล่าวว่า เราคงยอมรับกันว่าใน วัยเด็กซึ่งเป็นวัยที่แสวงหารูปแบบ หากให้เขาใกล้ชิดคนพาลเขาย่อมเป็นพาล หากใกล้ชิดบัณฑิต ย่อมเป็นบัณฑิต หากให้เขาได้ใกล้ชิดสมณะผู้มีจิตใจสูง เขาน่าจะเป็นผู้มีจิตใจสูงด้วย

มัญญ ตนะวัฒนา (2526 : 171) กล่าวเพิ่มเติมว่า เด็กเรียนรู้จาก ประสบการณ์ได้ดีกว่าคำบอกเล่าของครู ดังนั้นการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของครูจึงมีความสำคัญ ยิ่งกว่าคำพูดที่พร่ำสอนตักเตือนอยู่ทุกวัน ครูเป็นคุณเจตอกสำคัญในการเสริมสร้างจริยธรรมให้แก่ นักเรียน ถ้าหากครูเป็นผู้ที่มีจริยธรรมอันดีงามแล้วไซ้ร้ ย่อมทำให้เด็กนักเรียนมีจริยธรรมอันดี งามตามไปด้วยอย่างแน่นอน

นอกจากนั้น โอบรัฐ วาริรักษ์ (การบรรยายพิเศษ 23 สิงหาคม 2533) ให้ความเห็นที่สอดคล้องว่า พฤติกรรมการสอนของครูมิใช่ในห้องเรียนเท่านั้น ที่สำคัญ ครูต้องให้ความรู้ในชีวิต ซึ่งมีความสำคัญพอ ๆ กับบทเรียนทางวิชาการ คือบทเรียนแห่งชีวิต ในส่วนนี้ถึงแม้เราจะไม่สอน เด็กก็จะเรียนรู้จากเราอย่างปฏิเสธไม่ได้ หลีกเลี่ยงไม่ได้ จริยา วัตรของครูทุกอย่าง การเดิน การพูด การวางตัว ทุกเรื่องถือว่าเป็นการ สอนทั้งสิ้น และ/หรือ พูดอย่างมีเหตุผล เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้เพื่อ พัฒนาชีวิตอย่างมีคุณภาพ การสอนหมายถึง การกระทำ พฤติกรรม การปฏิสัมพันธ์ ฯลฯ...กิจกรรมทุกอย่างของครูถูกมองเป็นการสอนทั้งสิ้น

ดังนั้น เพื่อให้การใช้เหตุผลในการอบรมบรรลุเป้าหมาย ผู้ให้การอบรม ควรปฏิบัติดังนี้

จะต้องเข้าใจเด็กแต่ละคนตามลักษณะพื้นฐานของเด็ก ตามความเห็น ของตอนบอสโก เราสามารถแบ่งเด็กออกเป็น 4 พวกคือ พวกที่มีนิสัยดี พวกที่มีนิสัยธรรมดา พวกที่มีนิสัยดีและพวกนิสัยพาลเกร่ ครูจะต้องเอาใจใส่พัฒนาเด็กเหล่านั้นตามพื้นฐานแห่งความ ต้องการของเด็กแต่ละคน สำหรับเด็กสองประเภทหลัง คือนักเรียนที่มีสติปัญญาค่อนข้างช้าและมี ปัญหา ครูจะต้องสนใจช่วยเหลือเป็นพิเศษ แต่จะต้องเคารพในศักดิ์ศรีแห่งการเป็นมนุษย์ของ เด็กด้วย เครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้รู้จักและเข้าใจเด็กได้ดีขึ้นก็คือการเฝ้าสังเกตพฤติกรรมของ

นักเรียนและจดบันทึกไว้เป็นระยะ ซึ่งตรงกับความเห็นของวิลเลียมสัน (Williamson, 1950 : 37-39) ที่ว่า เจตนาพื้นฐานของการศึกษานั้น ไม่เพียงแต่ฝึกฝนด้านสติปัญญาเท่านั้น แต่ยังต้องช่วยนักเรียนให้ก้าวหน้าสามารถยกระดับฐานะของตนทางสังคม การเป็นพลเมืองดี ความเป็นผู้ใหญ่ด้านอารมณ์ ซึ่งเป็นความสามารถที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวของนักเรียน

มีเหตุผลในการปฏิบัติศาสนา ผู้อบรมจะต้องมีความรู้ความเข้าใจถึงหลักและแก่นแท้ของศาสนา ซึ่งจะหามาได้ด้วยการศึกษาอย่างถูกต้องและปฏิบัติด้วยความเชื่อมั่นเท่านั้น ดอนบอสโกไม่ปรารถนาให้เด็กของท่านนับถือศาสนาอย่างเลื่อนลอยหรืออย่างเกินขอบเขต เพราะท่านถือว่าความศรัทธาที่แท้จริงจะต้องมาจากภายในตัวบุคคล ดังนั้นจึงไม่มีการบังคับขู่เข็ญให้เด็กปฏิบัติศาสนกิจ

มีเหตุผลในการแสดงความรักต่อนักเรียน หลักการสำคัญอีกประการหนึ่งของระบบป้องกัน คือ ความรัก หากปราศจากเหตุผล ความรักย่อมนำมาซึ่งความยุ่งยากสับสนภายในโรงเรียน ความรักที่มีเหตุผลย่อมแตกต่างจากความรักที่แสดงด้วยอารมณ์ความรู้สึกเพียงด้านเดียว ความรักของครูต่อศิษย์จะต้องเป็นความรักที่มุ่งเพื่อสร้างสรรค์ความดีให้แก่นักเรียนเท่านั้น ดอนบอสโกเตือนสมาชิกของท่านเสมอว่า จงให้เหตุผลนำหน้าความรัก

มีเหตุผลในระเบียบวินัย ดอนบอสโกยืนยันว่า ระเบียบของสถาบันควรมีน้อยที่สุดเพื่อกระตุ้นอิสรภาพและการตอบสนอง ระเบียบควรจะชัดเจนและเรียบง่ายพอที่เด็กทุกคนเข้าใจได้ไม่ยากนัก ถึงแม้จะเป็นการปฏิบัติต่อเด็ก ความมีเหตุผลก็ยิ่งเรียกร้องให้คำสั่งของผู้บริหาร จะต้องมีความยุติธรรมและมีความถูกต้อง เพื่อว่าเด็กจะได้ยอมรับและปฏิบัติด้วยความเต็มใจ การมีเหตุผลด้านระเบียบวินัยยังเรียกร้องให้มีการเตือนย้ำอยู่เสมอ การเรียกร้องดังกล่าว ทำให้เกิดธรรมเนียมการปฏิบัติในสถาบันซาเลเซียนทุกแห่ง ที่จะอ่านระเบียบของสถาบันทุก ๆ ปี เมื่อเริ่มปีการศึกษา ระหว่างปี และก่อนจะสิ้นสุดปีการศึกษา ที่เป็นเช่นนี้เพราะเด็กมักจะมีสิ่งง่ายและสนใจสิ่งต่าง ๆ ไม่นาน การเตือนย้ำบ่อย ๆ ย่อมช่วยให้เขาปฏิบัติตามอยู่ในระเบียบวินัยเสมอ วิธีการนี้ได้รับการยอมรับและปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายทั้งในโรงเรียนและหน่วยงานต่าง ๆ เช่นการปฐมนิเทศนักเรียน ผู้ปกครอง หรือพนักงานใหม่ เป็นต้น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดถึงการปฏิบัติของดอนบอสโกในเรื่องนี้ เห็นได้จากประวัติของท่านที่บันทึกไว้

รวมโดย เลมอยน์เน (Lemoyné, 1909 : 83) ในการให้โอวาทแก่นักเรียนครั้งหนึ่งว่า ปีการศึกษาได้ผ่านไปสองในสามแล้วพ่ออยากจะให้เวลาที่เหลือเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ พ่ออยากบอกพวกเธอในเรื่องที่พ่อปรารถนาให้พวกเธอกระทำ พ่อและผู้ใหญ่ทุกคนจะทำการประชุมกันในเดือนนี้ พวกเธอคงอยากรู้ว่า พวกผู้ใหญ่ประชุมกันทำไม พ่อขอตอบว่า เพื่อจะได้พิจารณาว่า ใครสมควรจะอยู่ต่อไปในปีการศึกษาหน้า และใครสมควรไปอยู่ที่อื่น พ่อหวังว่าคงไม่มีใครสักคนในพวกเธอที่ถูกปฏิเสธมิให้อยู่ที่นี่ต่อไป คนที่ไม่สมควรอยู่ที่นี่ เป็นคนที่ขัดสู้กับระเบียบวินัยเสมอ ชอบขโมย หยวนคายทั้งการกระทำและคำพูด และคนที่ไม่อยากรออยู่ที่นี่ต่อไป เพราะพ่อปรารถนาให้ทุกคนอยู่ด้วยความสมัครใจ พ่อหวังว่า คงจะสามารถรายงานให้บิดามารดาของเธอในเวลาปิดภาคเรียนว่า เธอเป็นเด็กดีเสมอ ที่พ่อบอกเธอเช่นนี้ เพราะพ่อไม่อยากจะให้พวกเธอเสียใจภายหลัง

จอห์นสัน (Johnson, 1979 : 392-400) มีความเห็นสอดคล้องกับคอนบอสโกด้านการรักษาระเบียบวินัยของนักเรียนว่า เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาเรื่องระเบียบวินัย ควรให้นักเรียนเข้าใจว่า พฤติกรรมเช่นไรสอดคล้องกับที่สถานของโรงเรียน และกระตุ้นให้นักเรียนแสดงบทบาทตามที่คาดหวัง ซึ่งมีหลักการดังนี้

1. พยายามให้มีกฎหรือข้อบังคับน้อยที่สุด
2. ต้องแน่ใจว่านักเรียนทุกคนเข้าใจข้อบังคับอย่างชัดเจน
3. อธิบายให้นักเรียนเข้าใจว่า ข้อบังคับมีไว้เพื่อเหตุผลด้าน

ความดีของนักเรียน มิใช่มีไว้สำหรับให้ผู้ใหญ่แสดงอำนาจ นักเรียนจะยอมรับข้อบังคับที่เขาเข้าใจได้ดีกว่า

4. ข้อบังคับต้องชัดเจนและใช้สม่ำเสมอ
5. ถือว่ากฎหรือข้อบังคับเป็นเรื่องธรรมดาสามัญ มิใช่อะไรพิเศษ
6. ข้อบังคับควรยืดหยุ่นและพร้อมที่จะได้รับการเปลี่ยนแปลงเมื่อ

ถึงเวลา

7. ควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าข้อบังคับใดเหมาะสมสำหรับ

เขามากที่สุด

8. ครูต้องถือตามกฎหรือข้อบังคับนั้นด้วย และต้องเป็นแบบอย่างในสถานการณ์ดังกล่าว ครูต้องแสดงให้เห็นถึงความมีมิตรภาพ การช่วยเหลือผู้อื่น มีกิริยาสุภาพ เพราะพฤติกรรมของครูมีความสำคัญยิ่ง

มีเหตุผลในการลงโทษ สำหรับสถาบันชาเลเซียน การลงโทษถือเป็นสิ่งทุกซ์กรรมานที่ไม่พึงปรารถนา (Franco, n.d. : 49) แม้ว่าจะบบป้องกันจะไม่ส่งเสริมการลงโทษ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเยาวชนขาดความยั้งคิดและลืมนาย การแจ้งระเบียบแก่นักเรียนเพียงอย่างเดียวยังไม่สามารถยับยั้งการกระทำผิดของเขาได้ ดอนบอสโกกล่าวว่าหลายครั้งนักเรียนกระทำผิดโดยไม่ทันยั้งคิด จึงเป็นหน้าที่ของครูที่จะช่วยเขาให้พ้นจากความผิดพลาดนี้ และไม่ควรลงโทษอย่างปราศจากเหตุผล ถ้าหากว่า มีความจำเป็นต้องลงโทษแก่นักเรียน ดอนบอสโกได้เสนอแนวทางไว้ดังนี้

1. ให้ใช้การลงโทษเป็นวิธีการสุดท้าย หลังจากที่ได้ทดลองใช้วิธีอื่น ๆ เช่นการแนะนำ การแก้ไข และการช่วยเหลืออย่างเต็มความสามารถแล้ว
2. เลือกเวลาที่เหมาะสมและกระทำอย่างยุติธรรม
3. ต้องแน่ใจว่าผู้ถูกลงโทษทราบถึงสาเหตุที่ตนถูกลงโทษ
4. อย่าให้นักเรียนเห็นว่าผู้ใหญ่ทำด้วยอารมณ์
5. อย่าลงโทษด้วยการเมียนตีหรือการทำร้ายร่างกาย
6. การลงโทษควรให้แต่บ่อยและอย่ายืดเวลาให้ยาวนาน
7. อย่าลงโทษด้วยการขังเดี่ยว โดยปล่อยให้เด็กเรียนอยู่ตามลำพัง
8. ให้ความหวังแก่ผู้กระทำผิดว่าเขามีหวังได้รับการอภัย
9. อย่าลงโทษนักเรียนทั้งกลุ่ม
10. ผู้ลงโทษควรเป็นผู้ที่เหมาะสม สำหรับสถาบันชาเลเซียนถือว่าการเป็นผู้มีสิทธิลงโทษ หากผู้อบรมหรือครูน้อยไม่สามารถจัดการกับเรื่องที่สำคัญ ๆ เกี่ยวกับการลงโทษ ควรส่งไปหาผู้ที่มีอำนาจสูงกว่า เช่นอธิการ หรือครูใหญ่

วิธีการลงโทษที่ดอนบอสโกเสนอ ไม่แตกต่างจากหลักที่นักจิตวิทยาสัมัยใหม่กล่าวถึง เช่น อเวลโลเน (Avalone, 1977 : 66) กล่าวว่า เมื่อจะลงโทษควรจะ

1. ยุติธรรมและเหมาะสมกับความผิด
2. ต้องอธิบายให้เด็กเข้าใจถึงสาเหตุที่ถูกลงโทษ
3. อย่าลบลู่หู
4. ยอมรับว่าเป็นการแสดงออกซึ่งความไว้วางใจต่อกัน

แทนการลงโทษควรใช้ท่าทีแสดงการไม่ยอมรับ การไม่ให้คำชมเชย และไม่ให้ความสนใจ เทคนิคนี้ดอนบอสโกได้เคยแนะนำมาก่อนแล้ว (พระวินัยคณะชาเลเซียน

1984 : 240) และเป็นสิ่งซึ่งนักเรียนทุกคนกลัวมาก เพราะการที่รู้ว่าบุคคลที่เขารักนับถือไม่สนใจ ไม่ยอมรับ สร้างความเจ็บปวดและความลำบากให้แก่เด็ก ๆ ได้มากกว่าการลงโทษทางกายเสียอีก

กล่าวโดยสรุป องค์ประกอบด้านเหตุผลของระบบป้องกัน หมายถึง ศักยภาพ คุณค่า และพระพรที่พระเป็นเจ้าประทานให้ ที่แสดงออกอย่างเที่ยงตรง สุขุมคัมภีรภาพ รู้จักควบคุมตัวเองและเป็นไปอย่างธรรมชาติ การจะช่วยเยาวชนพัฒนาศักยภาพด้านเหตุผล ผู้อบรมจะต้องสร้างความเข้าใจด้านเหตุผลให้เยาวชนอย่างถูกต้อง โดยสร้างความสัมพันธ์ด้วยการเสวนา การรับฟัง โดยคำนึงถึงสภาพความต้องการทางกายภาพ อารมณ์ สังคม และจิตวิทยาของเยาวชนด้วยความเคารพในความเป็นบุคคลของเยาวชนอย่างจริงใจ เชิญชวนติดตาม

ศาสนา

สำหรับคอนบอสโก ศาสนาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการศึกษา ท่านเชื่อว่าการศึกษาที่มีพื้นฐานทางศาสนาเท่านั้นที่จะประสบความสำเร็จ ศีลธรรมที่มีพื้นฐานอยู่บนเหตุผล และศาสนาจะช่วยให้เยาวชนเดินในหนทางที่ถูกต้องและประสบความสำเร็จในชีวิต (Panampara, 1977 : 62) ศาสนาที่คอนบอสโกกล่าวถึงมิใช่การบังคับเยาวชนให้เชื่อ แต่เป็นส่วนประกอบที่เป็นแก่นแท้ของศาสนาที่มีเหตุผลและประกอบด้วยความรักต่อเพื่อนมนุษย์ โดยมุ่งสอนเยาวชนให้ติดต่อกับพระเป็นเจ้าเยี่ยงเพื่อน ผู้นำ และบิดาผู้พระทัยดี สถาบันชาวเลเซียนส่งเสริมการศึกษาศาสนาอย่างมีระบบ เช่นการอภิปราย การประชุมสัมมนา การสนทนาธรรม เพื่อช่วยให้เยาวชนเข้าใจแก่นแท้ของศาสนา แต่ขณะเดียวกัน คอนบอสโกก็ให้อิสระแก่เยาวชนในการปฏิบัติกิจทางศาสนาที่ตนเองสมัครใจ โดยเปิดโอกาสให้เต็มที่ ดังนั้น ระบบป้องกันจึงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในประเทศที่ไม่ได้นับถือศาสนาคาทอลิกเป็นศาสนาประจำชาติ ดังเช่นประเทศไทย การตอบสนองด้านศาสนาจากส่วนลึกของจิตใจและอย่างมีเหตุผล สร้างความสนใจและการยอมรับจากเยาวชน อิสระภาพและการยอมรับศาสนาจะช่วยอบรมชีวิตในด้านศีลธรรม ทำให้ประณติตนเป็นผลเมืองที่เคารพกฎหมาย ซึ่งเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตัวเยาวชนเองและแก่ประเทศชาติ

นักวิชาการหลายท่านชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการสอนศาสนาในโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของระบบป้องกัน เช่น

อเวลโลเน (Avallone, 1977 : 50) กล่าวว่า ปัจจุบันรัฐได้ทุ่มเทงบประมาณในการศึกษามากขึ้น มีการก่อสร้างอาคารและจัดหาอุปกรณ์ที่ทันสมัย แต่ขณะ

เดียวกัน โรงเรียนก็ยังไม่สามารถผลิตบุคลากรได้ตามความต้องการของสังคม การคอร์ปชั่นใน
ทุกวงการ ความไม่ซื่อสัตย์ของรัฐบาล จำนวนเยาวชนที่เหลวไหลเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ คงจะมีอะไรที่
ขาดหายไปในระบบการศึกษา คำตอบอันหนึ่งก็คือการขาดการสอนและการฝึกฝนทางศาสนา การ
ศึกษาที่เน้น 3 R (Reading, Writing, Arithmetic) ย่อมไร้ความหมายถ้าขาด R ตัวที่
4 คือ Religion หรือ ศาสนา การศึกษาที่ขาดศาสนาเป็นการเปิดโอกาสให้คนเลวใช้ความ
รู้ความสามารถทำชั่วอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ในเรื่องนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้า
อยู่หัวทรงมีพระราชดำริเช่นเดียวกัน เห็นได้จากพระราชหัตถเลขาที่ทรงพระราชทานแก่สมเด็จพระ
มหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส วัดบวรนิเวศ ลงวันที่ 24 กรกฎาคม ร.ศ. 117
(มณูญ ตนะวัฒนา, 2526 : 161) ความว่า

เรื่องการศึกษาขอให้ทรงช่วยคิดให้มาก ๆ จนถึงรากเหง้าของ
การศึกษา ในเมืองไทยการสอนศาสนาในโรงเรียนทั้งในกรุงและหัวเมืองจะต้องให้มีขึ้น ให้มี
ความวิดกว่า เด็กชั้นหลังจะเห็นทางศาสนาจนเลยเป็นคน ไม่มีธรรมในใจมากขึ้น... ต่อไปภาย
หน้า ถ้าจะเป็นคนที่ได้เล่าเรียนคงประพาศิตัวดีกว่าคนที่ไม่ได้เล่าเรียนนั้นหาถูกไม่ คนที่ไม่มีธรรม
เป็นเครื่องดำเนินตามคงหันไปหาทางทุจริต โดยมากถ้ารู้บ่อยก็โกง ไม่ค่อยคล่องหรือ โกง ไม่สนิท
ถ้ารู้มากก็โกงคล่องขึ้นและ โกงพิสดารมากขึ้น การที่หัดให้รู้อ่านอักษรวิธีไม่เป็นเครื่องฝึกหัด
ให้เป็นคนดีและคนชั่วเป็นแต่ได้วิธีที่สำหรับจะเรียนความดีความชั่วได้คล่องขึ้น

หนังสือ ทัศนคติธรรม (2529 : 13) กล่าวสนับสนุนการนับถือศาสนาว่า
เราเชื่อกันว่าผู้ปฏิบัติตามหลักศาสนา ย่อมไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่น ศาสนา
ทุกศาสนาสอนถึงความดีด้วยกันทั้งสิ้น ถึงแม้ว่า แนวทางปฏิบัติอาจจะแตกต่างกันไปก็ตาม

องค์ประกอบด้านศาสนาของระบบป้องกันสามารถแยกออกเป็นมิติต่าง ได้ดังนี้

มิติด้านความเป็นมนุษย์ใหม่

สมเด็จพระสันตะปาปาจอห์น ปอลที่ 2 (1988 : 15-16) ตรัส
ว่าศาสนาเป็นคำที่สองที่ตอนบอสโกใช้ในทฤษฎีการอบรมของท่าน ซึ่งย่อมาหมายความว่าระบบป้องกัน
กันมีความเชื่อในองค์พระผู้เป็นเจ้าเป็นลักษณะพื้นฐาน ดังนั้นเป้าหมายสุดท้ายที่มุ่งหวังในการอบรม
เยาวชนคืออบรมให้เขาเป็นผู้มีความเชื่อ มนุษย์ที่ได้รับการอบรมและบรรลุวุฒิภาวะคือพลเมืองที่มี
ความเชื่อในพระเจ้า ซึ่งย่อมาหมายความว่า บุคคลนั้นได้ยึดเอาอุดมคติแห่งการเป็น "มนุษย์ใหม่"
ตามคำสั่งสอนของพระเยซูเจ้า เป็นแกนชีวิตและกล้าหาญพอที่จะยืนยันความเชื่อทางศาสนาของตน

ความเกี่ยวข้องกับศาสนาและสิ่งเหนือธรรมชาตินี้เป็นพื้นฐานของการอบรมของดอนบอสโก ซึ่งจะนำไปประยุกต์ไม่เพียงกับวัฒนธรรมต่าง ๆ แต่สามารถนำไปประยุกต์กับศาสนาอื่นที่มีใช้คริสตศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ เกี่ยวกับการอบรมทางศาสนา ผู้ให้การอบรมจะต้องเอาใจใส่ที่จะให้กระบวนการอบรมทั้งสั่งสอนสู่จุดหมายด้านศาสนา ทั้งหมดนี้ เรียกร่องอะไรที่มากกว่าการกำหนดหลักสูตรเพียงบางคาบเรียนเพื่อใช้สำหรับการสอนศาสนาและกิจกรรมทางวัฒนธรรม แต่ยังคงครอบคลุมไปถึงพันธะหน้าที่ที่ลึกซึ้งกว่า ที่จะช่วยให้ผู้ได้รับการอบรมเปิดดวงใจของตนต่อคุณค่าสูงสุดและให้ความหมายแก่ชีวิตและประวัติศาสตร์ตามพระธรรมล้ำลึกอันทรงคุณค่าสูงสุด

มิติตำความเคารพยำเกรงพระเจ้าและการปฏิบัติหน้าที่

การฝึกอบรมด้านศาสนา โดยการสอนให้เยาวชนเคารพยำเกรงพระเจ้า มีพื้นฐานมาจากคำสอนของศาสนาคาทอลิกที่ว่า พระเจ้าทรงเป็นบิดาผู้พระทัยดีทรงดูแลเอาพระทัยใส่มนุษย์ด้วยความรัก ประทานพระพรทั้งฝ่ายกาย สติปัญญา และความสามารถต่าง ๆ แก่มนุษย์ในการสร้างสรรค์โลกให้น่าอยู่ มนุษย์ในฐานะเป็นบุตรของพระเจ้าตอบสนองความรักของพระเจ้าด้วยการทำดี ไม่กระทำความผิด ๆ ที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น และจากความคิดที่ว่า พระเจ้าทรงล่วงรู้และสามารถอ่านความคิดมนุษย์ได้แม้ในสิ่งที่ลึกซึ้งที่สุด มนุษย์ต้องทำตนให้เป็นที่พอพระทัยเฉพาะพระพักตร์ของพระองค์อยู่เสมอ ดอนบอสโกเตือนใจเยาวชนด้วยการเขียนคติไว้ตามผนังห้อง ระเบียง เช่น "พระเจ้าทรงเห็นฉัน" หรือคำเตือนใจอื่น ๆ ที่กระตุ้นให้เยาวชนซื่อสัตย์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง ซึ่งเป็นการปลุกจิตสำนึกแก่เยาวชนในด้านความเคารพยำเกรงพระเจ้า สำหรับสถาบันซาเลเซียน ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ของตนเองมีความสำคัญเท่าเทียมกับความศรัทธาต่อพระเจ้า เพราะความศรัทธาที่แท้จริงต่อพระเจ้าจะปรากฏชัดในการกระทำ ดอนบอสโกบอกเด็กของท่านว่า จำไว้ว่า ช่วงชีวิตของเธอขณะนี้ เป็นช่วงเวลาของความสดชื่น ถ้าใครไม่รู้จักสร้างนิสัยที่ยั่งยืนแข็ง เขาจะกลายเป็นผู้ใหญ่ที่เกียจคร้าน จะไม่เป็นที่เคารพยกย่อง และบางทีอาจเป็นการทำลายวิญญาณของตนเองด้วย จังหวะของการดำเนินชีวิตและกิจกรรมต่าง ๆ ในสถาบันซาเลเซียนเป็นไปอย่างรวดเร็วและมุ่งมั่นที่จะทำอย่างดีที่สุด ซึ่งเป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดยแบบอย่างการปฏิบัติร่วมกันของผู้อบรมและเยาวชน ดังนั้นการฝึกปฏิบัติศาสนาจึงมิใช่เป็นแต่เพียงคำพูด แต่ด้วยความเป็นจริงในชีวิต (Braidó, 1989:133)

มิติด้านคุณธรรมของคริสตชน

คุณธรรมที่คอนบอสโกเน้นกับเยาวชนและสมาชิกในสถาบันของท่าน มีหลายประการ เช่น ความรัก การรู้จักควบคุมตนเอง ความอ่อนน้อมเชื่อฟัง ความบริสุทธิ์และ มารยาทดี ไบรโด (Braido, 1989 : 134) ได้อธิบายคุณธรรมแต่ละข้อดังนี้

1. ความรัก ความรักยอมอดทน มีเมตตาจิต หวังในทุกสิ่ง และอดทนทุกอย่าง คอนบอสโกเน้นความรักที่มุ่งสู่ความดีของผู้อื่นตามคำสอนของนักบุญเปาโล ดังนั้นจึงมีการให้เด็กที่โตกว่าช่วยเหลือเด็กที่เข้ามาใหม่ในศูนย์เยาวชน หรือการที่มีผู้นำที่เป็น เยาวชนดูแลและช่วยเหลือเยาวชนด้วยกันเองในห้องเรียนพิเศษ ซึ่งเป็นการแสดงความรักใน ภาคนิบัติ

2. การรู้จักควบคุมตนเอง การรู้จักควบคุมตนเองในสถาน การณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันเป็นสิ่งที่คอนบอสโกฝึกฝนให้กับเยาวชน เช่นความขยันขันแข็งใน การเรียน การไปเข้าห้องเรียนอย่างตรงเวลา ความเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ การรับสภาพ ความเป็นอยู่ทุกอย่างที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันด้วยใจสงบ เช่น ความหนาว ความร้อนของดินฟ้า อากาศ ความหิว ความกระหาย ความลำบากในการทำงาน และการต่อสู้กับสิ่งชั่วร้ายในชีวิต ด้วยใจมั่นคงเด็ดเดี่ยว เป็นต้น

4. ความบริสุทธิ์ คอนบอสโกถือว่าความบริสุทธิ์เป็นคุณธรรม หลักที่คอยค้ำจุนคุณธรรมประการอื่น ๆ เยาวชนที่มีจิตใจบริสุทธิ์เท่านั้นสามารถทำกิจการดีทุกอย่าง ได้สำเร็จ ส่วนเยาวชนที่มีใจหมกมุ่นกับสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ย่อมมีแต่ความมืดมนในจิตใจ และตก อยู่ในอันตรายได้ง่าย ดังนั้นคอนบอสโกแนะนำให้เยาวชนหลีกเลี่ยงความเกียจคร้านทุกชนิด การ สนทนาที่หยาบโลน หนังสือเรื่งรวมย์ต่าง ๆ การปล่อยความคิดอย่างไร้สาระและการคบเพื่อนชั่ว เพื่อรักษาตนเองให้อยู่ในความบริสุทธิ์เสมอ

5. มารยาทดี หมายถึงความสะอาดเรียบร้อย ความมีระเบียบและปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม แม้ศูนย์เยาวชนของคอนบอสโกจะยากจน แต่ต้องดู สะอาดเรียบร้อยและมีระเบียบ คอนบอสโกสามารถพบปะกับบุคคลทุกชั้นอย่างเหมาะสมถูกต้อง ตามกาลเทศะ ทุกคนที่มีโอกาสได้พบปะสนทนากับท่านกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า ท่านเป็นบุรุษที่ มีมารยาทและเปี่ยมไปด้วยคุณธรรม

มิติตำหนการปฏิบัติศาสนกิจในโรงเรียน

หลายคนคิดว่า ศาสนาเป็นเรื่องของคนสูงอายุ แต่ดอนบอสโกสามารถทำให้ศาสนาเป็นสิ่งที่ธรรมดาปกติในชีวิตประจำวันของเด็ก ๆ ที่มีธรรมชาติซุกซนและไม่อยู่นิ่ง เป็นวัยที่ชอบเรียนรู้และแสวงหาสิ่งใหม่อยู่เสมอ ดอนบอสโกจึงมิได้กล่าวถึงศาสนาในลักษณะที่เป็นแนวคิดหรือนามธรรมเท่านั้น แต่ท่านกล่าวถึงความเชื่อในแง่ของรูปธรรมที่สามารถปฏิบัติได้และเหมาะสมแก่วัยของเด็ก จึงไม่เป็นสิ่งแปลกที่ท่านสามารถนำศาสนาเข้ามาในระบบการศึกษาของท่านอย่างสอดคล้องกลมกลืนเป็นธรรมชาติที่สุด นิธิกรรมที่ท่านจัดสำหรับเด็กไม่ซับซ้อนและยาวจนเกินไป ท่านให้ข้อคิดสั้น ๆ และมักจะพาเด็ก ๆ เดินไปตามชานเมืองในวันหยุด เพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและเรียนรู้ถึงชีวิตชนบทซึ่งเป็นสิ่งที่เด็ก ๆ ชอบมากและรอคอยวันเวลาเหล่านี้เสมอ ในศูนย์เยาวชนของท่านมีการเล่นสนุกสันทนาการต่าง ๆ ตลอดทั้งวัน แต่การเล่นทั้งหมดจบลงด้วยการเรียนพระธรรมคำสอนและร่วมศาสนกิจ ซึ่งเด็กทุกคนที่เข้ามาในศูนย์เยาวชนเต็มใจร่วมในพิธีอย่างตั้งอกตั้งใจ

มิติตำหนความศรัทธาค่อพระมารดามารีย์

อาจกล่าวได้ว่า ความสำเร็จทั้งหมดในชีวิตของดอนบอสโกได้รับความช่วยเหลือด้านเทนิธรรมชาติจากพระมารดามารีอา เพื่อสำนึกในพระคุณที่ท่านได้รับ ดอนบอสโกมีความเลื่อมใสศรัทธาค่อพระนางเป็นพิเศษ และปลุกฝังความศรัทธาให้เด็ก ๆ ในโรงเรียนของท่าน ความศรัทธาค่อพระมารดามารีอาที่ดอนบอสโกมุ่งปลุกฝังแก่เด็ก คือ การเลียนแบบคุณธรรมของพระมารดาในความอ่อนหวาน เสียสละ อุดม รั้งักเห็นอกเห็นใจ และเสนอตัวเข้าช่วยเหลือผู้อื่น อาจกล่าวได้ว่า ไม่มีนักเรียนในสถาบันซาเลเซียนคนใดไม่รั้งักพระมารดามารีอา แม้เมื่อจบออกไปแล้วก็ยังมีการกล่าวชานถึงความศรัทธานี้เป็นประจำ ดอนบอสโกจัดให้มีพิธีกรรมเทิดเกียรติและขอพระคุณพระมารดาทุกวันที่ 24 ของเดือน และจัดการเฉลิมฉลองอย่างพิเศษในวันที่ 24 เดือนพฤษภาคมของทุกปี นอกจากนั้น ยังมีการชักชวนให้เด็ก ๆ สรรเสริญพระมารดาโดยการสวดลูกประคำในเดือนตุลาคม เพื่อวอนขอพระมารดาช่วยเหลือและปกป้องรักษาให้พ้นภัยอันตรายต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภัยที่จะทำลายศักยภาพของเด็ก ๆ จึงเป็นการดีที่เด็กจะมีที่พึ่งทางใจในการดำเนินชีวิตที่บริสุทธิ์ของเขา

กล่าวโดยสรุป องค์ประกอบด้านศาสนาในระบบป้องกันมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดในการอบรมเยาวชนให้เป็นคนมีคุณธรรม และเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ ในการฝึก

อบรมด้านศาสนา ควรสอนให้เยาวชนรู้ถึงแก่นแท้ของศาสนาอย่างมีเหตุผล และฝึกปฏิบัติคุณธรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย ตลอดจนถึงการยืนหยัดในศาสนาของตนเองอย่างมั่นคง เพื่อสร้างสรรค์โลกที่น่าอยู่ตามฐานะและหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบ

ความรักเมตตา

“เพียงแต่รู้ว่าเธอเป็นเด็ก พ่อก็รักเธอแล้ว” (Bosco, 1884 : 7)

“พ่อได้สัญญากับพระเป็นเจ้าว่า จะใช้ชีวิตทั้งหมดเพื่อเยาวชนที่ยากจนของพ่อจวบจนลมหายใจสุดท้าย” (Lemoyné, 1936 : 258)

ประโยคสั้น ๆ ช่างบนแสดงให้เห็นถึงดวงใจที่เปี่ยมไปด้วยความรักของดอนบอสโกต่อเยาวชนจนถึงกับพลีชีวิตทั้งหมดเพื่อการอบรมเยาวชน เมื่อวันที่ 10 ก.ค.1884 สี่ปีก่อนที่ท่านจะลาโลกนี้ ท่านได้เขียนจดหมายถึงเด็ก ๆ และสมาชิกในศูนย์เยาวชน เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจถึงความรักเมตตาและความใกล้ชิดระหว่างผู้อบรมและเด็ก ๆ (พระวินัยคณะซาเลเซียน 1984 : 246-253) ซึ่งพอสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

ความสัมพันธ์ทำให้เกิดความรัก ถ้าไม่มีความสัมพันธ์เป็นกันเอง ก็ไม่อาจมีความรักใคร่ต่อกัน เมื่อไม่มีความรักใคร่ก็ไม่มีความวางใจต่อกัน ใครอยากให้เด็กรักก็ต้องแสดงให้เห็นว่ารักเด็ก ครูที่เด็กเห็นเฉพาะเวลาสอนอยู่ในห้องเรียนก็เป็นแต่ครู แต่ทว่าถ้าครูลงไปเล่นสนุกร่วมหย่อนใจกับเด็ก เวลานั้นนอกจากเป็นครูแล้ว ยังเป็นพี่ ๆ ของเด็กอีกด้วย พระสงฆ์ที่เด็ก ๆ เห็นแต่เทศน์ในวัดเท่านั้น ก็ไม่ได้เป็นอะไรนอกเหนือไปจากหน้าที่เฉพาะฐานะ แต่ถ้ามาพูดคุยกับเด็ก ๆ ในเวลาหย่อนใจ เวลานั้นเป็นการพูดในฐานะคนรักใคร่ หลายครั้งคำพูดที่ดูเหมือนไม่เกิดผลต่ออย่างใดในโอกาสอื่น มักจะเกิดผลในโอกาสที่เด็กกำลังหย่อนใจเพลิดเพลินอยู่ ถ้าเด็กรู้ว่ามีคนรัก เขาก็จะรักตอบ ผู้ที่เอาชนะใจเด็กได้ เด็กก็จะยอมทำตามทุกอย่าง ความไว้วางใจนี้เชื่อมโยงเด็กและผู้ใหญ่เข้าด้วยกัน เด็กจะเปิดเผยต่อผู้ใหญ่ บอกความต้องการต่าง ๆ ให้ผู้ใหญ่ทราบ ตลอดจนความบกพร่องที่ตนมี ความรักนี้ทำให้ผู้ใหญ่ทบทวนทุกอย่าง ตลอดจนความรำคาญ ความอกตัญญู การรบกวน ความขาดตกบกพร่องและความเลินเล่อของเด็ก ๆ ขอให้ผู้ใหญ่เป็นทุกสิ่งสำหรับเด็ก พร้อมทั้งจะรับฟังความสงสัยข้องใจหรือการตีตนพองหน้าของเด็ก ๆ ฝึกล้อตลกความประพฤติกุศลของเด็ก ๆ เยี่ยมบิดา มุ่งความดีทั้งฝ่ายกายและวิญญาณของเด็กอย่างสุดจิตใจ เวลานั้นแหละดวงใจของเด็กจะเปิดออก ความลับต่าง ๆ ที่อยู่ใจก็จะถูกเปิดไป ออกจนหมดสิ้น การถือระเบียบของบ้านอย่างเคร่งครัดจะช่วยสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจ

วางใจระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ การยินยอมถ่อมตนเข้าหากันและอดทนซึ่งกันและกัน การเปิดดวงใจต่อกันและกันอย่างซื่อ ๆ ความรักความสามัคคีปรองดองและความร่าเริงทราซาทั่วหน้า...

ความรักเมตตาเป็นลักษณะพิเศษของระบบป้องกัน คอนบอสโกกล่าวถึงความรักนี้ในแง่เหนือธรรมชาติ กล่าวคือเป็นผลรวมของเหตุผลและความเข้าใจเชิงนิดา เป็นความสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก ความสัมพันธ์ที่ทำให้ผู้อบรมร่วมดำเนินชีวิตกับเด็ก รักสิ่งที่เด็ก ความสัมพันธ์ก่อให้เกิดความไว้วางใจอย่างเต็มเปี่ยม เคารพเด็ก ให้ความเห็นใจ ความช่วยเหลือ และมิตรภาพแก่กัน ฟรานโก (Franco, n.d. : 9) อธิบายว่าคอนบอสโกใช้คำว่า *Amorevolezza* เพื่อหมายถึงความรักที่พยายามแพร่กระจายรังสีแห่งความมีที่มียู่หัวใจไปสู่ผู้อื่น ซึ่งแสดงออกในรอยยิ้มที่สดใส การมองด้วยความเข้าใจ การพูดให้กำลังใจ เห็นสิ่งอื่นใดเป็นการให้บริการ การอุทิศตนเองอย่างสิ้นเชิง สิ่งเหล่านี้ทำให้เด็ก ๆ เห็นความดีในตัวครูและเห็นว่าครูให้ความสนใจแก่เขา เด็ก ๆ จึงยินดีปฏิบัติตามที่ครูขอร้อง ไม่ว่าจะเป็สิ่งยากลำบากเพียงใด เช่นการถือตามกฎระเบียบ ฯลฯ

ดาส (Das, 1978 : 34) กล่าวว่า ความรักเมตตาที่คอนบอสโกกล่าวถึง มีลักษณะดังนี้

1. เป็นความรักสันนิบาตต่อบุตร มีความเห็นใจและเข้าใจ
2. เคารพในตัวเด็ก
3. สนใจในผลประโยชน์ของเด็ก
4. การอยู่ท่ามกลางเด็ก ๆ

พระสันตะปาปาจอห์น ปอลที่ 2 (1988 : 16-17) ตรัสว่า ในชีวิตของผู้อบรม ความรักเมตตาจะต้องกลับกลายเป็นความตั้งใจอันแน่วแน่ ที่มุ่งอุทิศตนทั้งครบเพื่อความดีของผู้รับการอบรม ผู้อบรมจึงอยู่ท่ามกลางเขาทั้งพร้อมที่จะเผชิญหน้ากับความยากลำบากและงานหนักในการประกอบภารกิจของตน การอบรมด้วยระบบนี้จึงเรียกร้องให้ผู้อบรมพร้อมที่จะให้โอกาสแก่เยาวชนได้พบและได้รับความช่วยเหลือเสมอ นอกจากนี้ ผู้ให้การอบรมควรมีความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกับพวกเขา และมีความสามารถที่จะสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเยาวชน ... ประสบการณ์ชีวิตอันยาวนานได้ช่วยให้คอนบอสโกเข้าใจว่า ความสนิทสนมคุ้นเคยนั้นช่วยผู้ให้การอบรมได้แสดงและนิสุจน์ความรักเมตตาที่ตนมีต่อเยาวชน เพราะหากเขาไม่แสดงความรักเช่นนั้นแล้ว เยาวชนย่อมไม่มีความไว้วางใจ ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ขาดเสียมิได้ เพื่อให้การอบรมบรรลุประสิทธิผล เมื่อการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างผู้อบรมกับผู้รับการอบรมดำเนินไปในบรรยากาศตามจิต

ตารมณ์ครอบครัวที่จริงใจ อันกรอบไปด้วยสภาพแวดล้อมอันชื่นบาน ร่าเริง และคอยให้กำลังใจ แก่กันแล้ว เป้าหมายที่ตั้งไว้พร้อมทั้งแนวปฏิบัติก็กลับเป็นสิ่งที่มีความหมายและเป็นไปได้อย่างทันตาเห็น ที่เดียว

ดอนบอสโกได้กล่าวถึงลักษณะบางอย่างที่จะช่วยให้เข้าใจความรักเมตตา ได้ดีขึ้น(Avallone, 1977 : 45) ดังนี้

1. เด็กต้องไม่เพียงแต่ได้รับความรัก แต่เขาจะต้องรู้สึกว่าเขาได้รับความรัก
2. ทำตัวของท่านให้เป็นที่รักของเด็ก
3. นุดกับเด็กด้วยท่าทีที่เขารู้สึกสบายใจหรือรู้สึกที่ชื่นเมื่อกจากไป
4. ทำให้เด็กเกิดความไว้วางใจโดยทำลายอุปสรรคแห่งความเห็นต่าง ร่วมสนุกและคุยเรื่องตลกขบขันกับเขา โอกาสเช่นนี้จะทำให้เด็กรู้สึกว่า ท่านไม่เพียงแต่เป็นครูคนหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นเพื่อนคนหนึ่งของเขา

5. จำไว้ว่า การศึกษาเป็นเรื่องของหัวใจ

สำหรับ ชาน (Chan, 1988 : 165) ความรักหมายถึง

1. ความเข้าใจและความเคารพตัวบุคคลของเด็ก
2. การกระตุ้นการร่วมมืออย่างอิสระของเด็ก
3. เรียกร้องและมีเหตุผล
4. การอยู่ร่วมกับเด็ก การเล่นกับเด็ก สนทนาถึงปัญหา ร่วมส่วนในการแสดงความคิดเห็น การตัดสินและการประเมินของเด็ก
5. การสร้างสภาพแวดล้อมแบบครอบครัว

ส่วน ดาส (Das, 1978 : 38) กล่าวถึงความใกล้ชิดสนิทสนมระหว่าง ผู้อบรมและเด็ก ๆ ในระบบป้องกันว่า

1. การที่เด็ก ๆ อยู่รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ ย่อมเป็นการยากที่คนใดคนหนึ่งจะทำผิดอย่างหนัก
2. ผู้อบรมสามารถศึกษาบุคลิกของนักเรียนทั้งจุดเด่นและจุดด้อย ทั้งยังสามารถให้คำแนะนำที่จำเป็นในการสร้างบุคลิกภาพของนักเรียน
3. การพูดคุยสนทนาจะช่วยเพิ่มพูนความรู้และบุคลิกภาพ
4. เป็นการกระตุ้นให้เด็ก ๆ สามารถแสดงความสามารถในกิจกรรม

ของเขา

5. ช่วยเสริมสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ ความสำนึกและระเบียบวินัย

ความรักที่ดอนบอสโกเสนอในระบบป้องกัน เป็นการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ดังที่ ชาน (Cian, 1988 : 97 citing Maslow, 1971 : 75) กล่าวว่า ความรักต่อบุคคลอื่น ในความหมายที่แท้จริงแล้ว ก่อให้เกิดการเป็นเพื่อน ทำให้เกิดการยอมรับตัวเอง คือ รู้สึกว่าตัวเองควรค่าแก่การถูกรักและเคารพ ซึ่งมีส่วนทำให้บุคคลเติบโตภายใต้บรรยากาศนี้ บุคคลที่กำลังเจริญเติบโต จะสามารถสร้างโครงการชีวิตสำหรับตัวเอง ซึ่งจะค่อย ๆ ชัดเจนขึ้นและกลับเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ถ้าบุคคลมีภาพพจน์ของตัวเองในทางลบ เขาจะเป็นคนที่ไม่แน่นอน ไม่มีมั่นคง มีช่องว่าง ทั้งนี้เพราะแนวคิดที่คนหนึ่งมีต่อตนเองเป็นเรื่องสำคัญต่อการเจริญเติบโต เพื่อให้บุคคลมีภาพพจน์ของตัวเองที่ถูกต้องตามความเป็นจริง จะต้องเกิดจากความวางใจและความรักที่ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้สึกถึงเอกลักษณ์ของตนเองด้วยความมั่นใจ เมื่อบุคคลหนึ่งสัมผัสกับความรักในช่วงเวลาของการประเมินที่ได้รับจากบุคคลที่ใกล้ชิดและความสำคัญสำหรับเขา ย่อมเป็นการประเมินค่าทางบวก ซึ่งทำให้บุคคลนั้นรู้สึกว่าตนเองมีความสามารถ มีความสำคัญ เป็นที่รัก แม้ว่าตนเองจะทำสิ่งที่ไม่สมบูรณ์เพียงพอก็ตาม ซึ่งก็มีใช้อะไรอื่น นอกจากเป็นความรักบนพื้นฐานของความเป็นไปได้ ความรักเช่นนี้จะกลับเป็นที่มาของความไว้วางใจและผลักดันไปสู่ความเป็นตัวของตัวเอง ที่มีใช้ปฏิบัติการต่อแรงกดดันจากภายนอก แต่เป็นผลของการพัฒนาอย่างเป็นธรรมชาติของชีวิตปัจจุบันที่ค่อย ๆ เติบโตขึ้น ผู้ที่ได้รับความรักอย่างไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทนใด ๆ ย่อมมีความสุข ในทำนองเดียวกันก็จะก่อให้เกิดความรักที่ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ความทุกข์ที่เกิดจากความกดดันภายนอกที่มากกดดันชีวิต เช่นกฎระเบียบต่าง ๆ การถูกจ้องมอง รวมทั้งความรู้สึกที่ว่าถูกบังคับจนหลีกเลี่ยงไม่ได้จากภายใน เพื่อหลีกเลี่ยงสถานการณ์เหล่านี้ "ระบบป้องกัน" นำไปสู่การยอมรับบุคคลอย่างไม่มีเงื่อนไข และเรียกร้องให้ผู้อบรมเข้าใจแง่คิด รสนิยม และการพัฒนาของบุคคลอย่างลึกซึ้ง หมายความว่า ผู้อบรมคาดหวังจากตัวนักเรียนในแง่ที่ว่านักเรียนจะกลับเป็นสิ่งที่เขาเป็น โดยเคารพอิสรภาพของการเจริญเติบโตของเขา ซึ่งค่อย ๆ เผยออกมาจากภายในและจากส่วนที่ลึกที่สุดของตัวเองเขาเอง อาจกล่าวได้ว่าความรักนอกจากจะตอบสนองความต้องการของมนุษย์แล้ว ยังเป็นการช่วยพัฒนามนุษย์ให้บรรลุถึงการเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ มีความมั่นใจต่อตนเอง และมองโลกในแง่ดี นับว่าความรักของครูมีความสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นอันมาก ดังที่มีนัก

การศึกษาปัจจุบันหลายท่านมีความเห็นสนับสนุน เช่น

อำพร เจนประภาพงศ์ (2523 : 1-2 อ้างอิงมาจาก Roger, 1959 : 237 และ Rothman, 1966 : 34) กล่าวว่า สิ่งที่ต้องคำนึงถึงให้มากที่สุดในระบบ การเรียนการสอนคือสัมพันธภาพที่ดีของครูและนักเรียน ครูจะต้องยอมรับ เข้าใจ และเป็นกันเองตลอดจนส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักพัฒนาตัวเอง และครูต้องแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน อีกด้วย

ส่วน สมพงษ์ พละสุรีย์ (2530 : 33) มีความเห็นสอดคล้องกับ ดอนบอสโกว่า การศึกษาเป็นเรื่องของหัวใจ เอาใจครูไปใส่ใจเด็ก เอาใจเด็กไปใส่ใจครู แลกใจกัน การศึกษาก็จะเกิดขึ้น"

นอกจากนั้น พันส ทนนาคินทร์ (2529 : 95) มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ในการปกครองนักเรียน ไม่ยากเลยที่จะทำให้เด็กรัก และก็ไม่ยากที่จะทำให้เด็กเกลียด และกลัว แต่จะทำอย่างไร เด็กจึงทั้งรักทั้งเกรง เป็นศิลปะอย่างสูงในการปกครองคน

เพ็ญณี กันตะวงษ์ (2523 : 52) กล่าวเสริมว่า ถ้าครูมีความเชื่อว่าสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนนั้นมิใช่เพียงการพบหน้าและการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาในแต่ละ ชั่วโมงสอนแล้วการสร้างให้เกิดความสัมพันธ์อันดีจะเป็นสิ่งหนึ่งที่จะช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิด ความไว้วางใจและพร้อมที่จะปรึกษาหาทางแก้ไขปัญหาและปรับปรุงตนเอง

การสร้างความสัมพันธ์

เงื่อนไขประการหนึ่งของระบบป้องกันคือ การที่ครูหรือผู้อบรมยอมให้ เด็กเข้าหาง่าย ๆ เพราะองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้การให้การศึกษามีสัมฤทธิ์ผลนั้นจะต้อง เป็นกิจกรรมของ 2 ฝ่าย คือครูและเด็ก ดังนั้น การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้อบรมและผู้รับการอบรม จึงเป็นความจำเป็นพื้นฐานของระบบป้องกัน การสร้างความสัมพันธ์ตามแนวระบบป้องกันมีหลักการง่าย ๆ ดังนี้

1. เปิดโอกาสให้เด็กเข้าหาเสมอ จากการศึกษาประวัติของดอนบอสโกจะเห็นว่าห้องทำงานของท่านเปิดอยู่เสมอ และพร้อมที่จะต้อนรับเด็กทุกคนที่เข้ามาหาในแบบที่ให้การต้อนรับแก่บุคคลสำคัญอื่น ๆ ท่านเชื่อเชิญให้นั่งลง และรับฟังเรื่องราวของเด็กด้วยความตั้งใจอย่างยิ่ง ราวกับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด บางที่ท่านอาจจะลุกจากที่นั่ง เดินไปในห้องพร้อมกับเด็ก เมื่อการสนทนาจบลง ท่านจะเดินไปส่งเด็กที่ประตูพร้อมกับเปิดประตูให้และกล่าว

ว่า "เราจะเป็นเพื่อนที่ดีต่อกันเสมอไป" เด็ก ๆ ออกจากห้องของท่านด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้มแห่งความสุข คำแนะนำของท่านประทับใจและก่อให้เกิดผลดีต่อเด็ก ซึ่งจะเห็นในเวลาต่อมาว่า เด็กจำนวนมากได้พบหนทางแห่งชีวิตที่เหมาะสมกับตนเอง และเด็กอีกมากมายสามารถเปลี่ยนวิถีชีวิตของตนเองให้ดีขึ้นหลังจากพบกับตอนบอลโกในห้องของท่านแล้ว (Lemoine, 1930 : 439) ระบบป้องกันเป็นระบบที่ถ่ายทอดด้วยชีวิต เป็นการถ่ายทอดของจิต เจตนา และหัวใจไปสู่ความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติและความกระหายใคร่รู้ของเด็ก...ถ้าครูเป็นนักบุญ เขาจะสามารถทำให้เด็กเป็นนักบุญด้วย (Franco, n.d. : 6)

2. ผู้ใหญ่เป็นฝ่ายลดตัวไปหาเด็ก พะนามพะระ (Panampara, 1978 : 112) กล่าวว่า ความรักในระบบป้องกันเป็นรูปแบบเดียวกับความรักที่พระเจ้าทรงมีต่อมนุษย์ กล่าวคือพระเจ้าทรงถ่อมองค์ลงมาบังเกิดเป็นมนุษย์ เพื่อยกฐานะของมนุษย์สู่การเป็นบุตรพระเจ้า ดังนั้นผู้อบรมควรลดตัวลงให้อยู่ในระดับเดียวกับเด็ก เพื่อจะได้สามารถนำเด็กไปสู่ความคิดที่สูงขึ้นเช่นเดียวกับผู้อบรม เด็กอยากให้ผู้ใหญ่พูดกับเขาด้วยความจริงใจและอย่างชัดเจนถึงสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตฝ่ายจิตของพวกเขา เมื่อเขาพบว่าผู้ใหญ่ซึ่งลดตัวลงมาด้วยความจริงใจและเต็มด้วยความรักใคร่เอ็นดู... เด็ก ๆ จะเปิดหัวใจของเขาอย่างเต็มที่แก่ผู้ใหญ่ แต่หากว่า ผู้ใหญ่จำกัดตัวเองด้วยท่าทีของผู้บังคับบัญชาที่สง่างาม ในแบบที่เด็กต้องเชื่อฟังอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ คำพูดของผู้ใหญ่ก็จะไม่เกิดผลต่อเด็กเลย (Lemoine, 1930 : 637) ผู้อบรมต้องตระหนักอยู่เสมอว่า เด็กทุกคนมีธรรมชาติที่ฉลาดพอจะเข้าใจถึงความดีที่มุ่งกระทำแก่เขาโดยเฉพาะเช่นเดียวกัน เด็กมีความสามารถพิเศษที่จะเปิดใจเพื่อตอบรับด้วยความรู้สึกอย่างเต็มใจ

3. พูดภาษาเดียวกับเด็ก การพูดภาษาเดียวกับเด็กหมายถึงสนใจในสิ่งที่เด็กสนใจ กฤษณะราช (Krishnaraj, 1978 : 103) กล่าวว่า เราจงชอบสิ่งที่เด็กชอบ แล้วเด็กจะชอบในสิ่งที่ผู้ใหญ่ชอบ... บรรดาเด็ก ๆ กระหายใคร่จะอยู่ใกล้ชิดกับตอนบอลโกผู้ไม่เพียงแต่เป็นนักเล่านิทานด้วย ขณะเดียวกันก็ช่วยแก้ปัญหาของพวกเขาด้วย ความสนใจที่ตอนบอลโกมีต่อเด็กทำให้เด็ก ๆ ล้อมหน้าล้อมหลังท่านขณะที่เดินไปตามถนนในกรุงตุริน ครูควรใกล้ชิดเด็กแต่ละคนและควรสนใจในสิ่งที่เด็กสนใจ เช่นครอบครัวของเด็ก การทำงานและรสนิยม ความพึงพอใจต่าง ๆ ให้มากเท่ากับเพื่อนอายุรุ่นราวคราวเดียวกับเด็กคนนั้นพึงมีหรือมากกว่า ครูควรเอาชนะใจเด็กด้วยการสร้างความไว้วางใจและความรัก เพื่อประโยชน์ในการนำเด็ก ๆ ไปสู่ความดี ฟรานโก (Franco, n.d. : 14) กล่าวเสริมว่า ลงไปร่วมเล่นกับเด็ก ๆ ใน

เวลานักผ่อน จงลืมเสียว่าท่านเป็นผู้ใหญ่เหนือเขา อธิการต้องทำตัวเป็นพ่อและพี่ของเขา ถ้าท่านสามารถพูดกับเด็ก ๆ ถึงสิ่งที่เขารัก เด็ก ๆ จะมาห้อมล้อมท่าน ถ้าท่านรู้จักการเล่าเรื่องต่าง ๆ เช่นข่าวล่าสุด ความเป็นไปของโลกปัจจุบัน หรือกีฬาที่กำลังเป็นที่นิยม เด็ก ๆ จะสนใจฟังท่าน

จิตตารมณ์ครอบครัว (Family Spirit)

โจเซ (Jose, ประพันธ์ ชัยเจริญ แปล 2532 : 134) กล่าวว่า จิตตารมณ์ครอบครัวอันพิเศษแนบแน่นประกอบขึ้นมาในบรรยากาศแห่งการแบ่งปัน ความรักซึ่งตั้งอยู่บนรากฐานอันสำคัญแห่งความเคารพความไว้วางใจซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่ความสัมพันธ์ฉันพี่น้องและการแบ่งปันทุกสิ่งทีตนครอบครอง จิตตารมณ์นี้จะได้รับการเสริมสร้างด้วยเหตุผล ความรักเมตตาและจิตตารมณ์แห่งความเชื่อ ซึ่งเสริมสร้างและเกื้อกูลอิสรภาพแห่งการเป็นบุตรพระเจ้า

ฟรานโก (Franco, n.d., : 11-16) กล่าวถึงบรรยากาศครอบครัวพอสรุปได้ว่า ความรักเป็นความต้องการพื้นฐานของเด็กแต่ละคน บรรยากาศครอบครัวจะช่วยช่วยให้เด็กรู้สึกว่าคุณได้รับการรักความอบอุ่น บรรยากาศในโรงเรียนจะต้องเป็นบรรยากาศที่เอื้ออำนวยให้เด็กเกิดความรู้สึกดังกล่าว ประสบการณ์ที่แท้จริงของความรักคือการให้บริการเป็นความรักที่มุ่งสู่ความดีของเด็กอย่างแน่วแน่ ไม่ใช่ความรักที่เกิดจากอารมณ์ แต่เป็นการอุทิศตนเองทั้งครบ

บรรยากาศครอบครัวมีอาจเกิดขึ้นถ้าปราศจากความร่าเริงยินดี ดอนบอสโกปรารถนาให้สถาบันแต่ละแห่งของท่านเป็นเหมือนครอบครัว เป็นหมู่คณะแบบพี่น้อง มีสิทธิเท่าเทียมกันและมีหน้าที่อันสมควร เป็นการเลือกด้วยใจอิสระและทำด้วยความรัก กาวิลลีอา (ประพันธ์ ชัยเจริญ, 2532 : 111) กล่าวว่า ปราศจากพื้นฐานทางทฤษฎีอันมากมายของนักวิชาการท่านใด และไร้ซึ่งความหยิ่งริ้วของหัวใจ ดอนบอสโกได้กำหนดให้ความร่าเริงยินดีเป็นองค์ประกอบแรกของระบบ การอบรมของท่านด้วยประสบการณ์แห่งการแพร่ธรรมตั้งแต่เมื่อยังเยาว์วัยอย่างแท้จริง ดอนบอสโกเร่งเร้าสมาชิกว่า เมื่อท่านเข้ามาในโรงเรียน ขณะเริ่มทำการสอนและขณะเผยแพร่พระธรรม จงทำด้วยความเบิกบานยินดี (Lemoyné, 1909 : 494) อีกแห่งหนึ่งท่านกล่าวว่า (Franco, n.d. : 12) ระบบการศึกษาของข้าพเจ้ามีพื้นฐานอยู่ที่ความร่าเริง (Joy) ความศรัทธา (Piety) การทำงาน (Work) สนุกสนานเป็นสถานที่ผู้อบรมและเด็กเป็นหนึ่งเดียวกันอย่างแท้จริง พร้อมกับความร่าเริงยินดีเด็ก ๆ สามารถแสดงออกได้อย่างเต็มที่

การปล่อยให้เด็กเล่นอย่างอิสระทำให้เด็กได้แสดงออกอย่างเต็มที่ ทำให้ผู้อบรมมีโอกาสเรียนรู้คุณลักษณะและความสามารถของเด็กได้อย่างชัดเจน ศาสตราจารย์ เรย์เนรี แห่งมหาวิทยาลัยกรุงตุริน (Alencherri, 1978 : 28) เขียนไว้ว่า ผู้อบรมไม่ควรมองข้ามคุณค่าของการเล่นเกมส์ต่าง ๆ เกมส์สามารถเปิดหัวใจและความคิดของนักเรียน ช่วยขยายความคิดเห็นและเปิดเผยสิ่งที่ซ่อนเร้นในตัวนักเรียนทั้งในส่วนที่ดีและส่วนที่ไม่ดี ฟรานโก (Franco, n.d. : 13) กล่าวว่า ไม่เป็นการเพียงพอที่จะให้กีฬาและการเล่นในโรงเรียนเป็นไปเพื่อสนองความต้องการของเด็ก ๆ เพียงด้านเดียวเท่านั้น ดอนบอสโกปรารณาให้การเล่นเหล่านี้ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ จึงจัดให้มีการฉลองครบครวี่ขึ้นเป็นประจำทุกปี เพื่อแสดงความยินดีและความรู้คุณต่ออธิการของสถาบันซึ่งเปรียบเป็นบิดาของทุกคน ในงานฉลองนี้ ดอนบอสโกเปิดโอกาสให้เด็กแสดงละคร ร้องเพลง เล่นดนตรี กล่าวสุนทรพจน์ โดยให้เด็กเป็นผู้ตั้งบทละครและจัดรายการต่าง ๆ ด้วยตนเอง เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดสร้างสรรค์ การทำงานเป็นกลุ่ม รู้จักการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี นอกเหนือสิ่งอื่นใด ดอนบอสโกต้องการปลูกฝังความกตัญญูรู้คุณโดย อาศัยกิจกรรมเป็นตัวนำ นอกจากนั้น ยังส่งเสริมการจัดตั้งชมรมต่าง ๆ เช่น ชมรมกีฬา ชมรมแห่งความร่าเริง ฯลฯ เป็นการส่งเสริมให้เด็กรู้จักรวมตัวกันเพื่อทำอะไรรักอย่างหนึ่ง การเน้นการบริหารชมรมด้วยกลุ่มเด็ก ๆ เป็นการปลูกฝังการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่เป็นรูปธรรม ดอนบอสโกกล่าวว่าถ้าเด็ก ๆ ไม่อยู่ในกลุ่มเพื่อนที่ดี เขาก็จะเข้าไปในกลุ่มอันธพาล ดังนั้น จึงไม่แปลกที่โรงเรียนซาเลเซียนในสมัยเริ่มแรกจึงเต็มไปด้วยบรรยากาศแห่งความอบอุ่นเป็นที่กล่าวขวัญในบรรดาศิษย์เก่าอยู่เสมอ นับได้ว่า ดอนบอสโกได้นำนวัตกรรมใหม่ทางการศึกษาเข้ามาในสมัยของท่าน ดังที่ โจเซ่ (Jose, แปลโดย ประพนธ์ ชัยเจริญ 2532 : 7) เขียนว่า เราจำต้องกล่าวถึงความแปลกใหม่ของระบบป้องกันที่ดอนบอสโกนำมาประยุกต์ใช้ในงานของท่าน โดยใช้อุปกรณ์นานาชนิดเพื่อจับใจเยาวชน เช่น ละคร ดนตรี วงดุริยางค์ โรงเรียนสอนวิชาชีพ หนังสือวารสารคาทอลิกที่ทันสมัย... นี่แหละบิดาของเรา บุรุษผู้เห็นการณ์ไกลและนักบุญผู้มีดวงใจเปิดกว้างต่อทุกสิ่งที่ดีงาม

การให้คำปรึกษาและการแนะแนว

เยาวชนชายและหญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับมัธยมศึกษา มีความต้องการคำแนะนำและการช่วยเหลือ มิใช่เพียงเพราะเขายังไม่บรรลุจิตภาวะ แต่เนื่องด้วยเป็นวัยที่กำลังเผชิญหน้ากับการตัดสินใจต่ออนาคตของตนเอง พวกเขากำลังผ่านกระบวนการของการ

เจริญเติบโตและการพัฒนาที่ไม่อาจอธิบายได้ เช่น การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย สังคม อารมณ์ และจริยธรรม เพื่อที่จะผ่านกระบวนการแห่งการเจริญเติบโตดังกล่าว เยาวชนเหล่านี้ต้องการการชี้แนะเพื่อที่จะสามารถเข้าใจตนเองและปัญหาต่าง ๆ ได้ดีกว่า อีกทั้งเพื่อเรียนรู้วิธีแก้ปัญหาและพัฒนาตนเองไปสู่หนทางที่ถูกต้อง

ดอนบอสโกได้บูรณาการการให้คำปรึกษาในระบบการอบรมของท่าน โดยเน้นให้ผู้อบรม ทุกคนต้องทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่เด็ก ทุกคนมีหน้าที่มีดูแลเด็กที่พระทรงมอบฝากไว้ มีหน้าที่ที่จะให้คำปรึกษาและการแนะนำแก่เด็กทุกคนและทุกเวลา เมื่อได้วิเคราะห์ดูระบบป้องกันอย่างรอบคอบ จะเห็นว่า ระบบป้องกันได้ใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาและแนะแนวด้วยวิธีการหลายอย่าง เช่น การระบายออก การให้ความเห็นใจ การสร้างความสัมพันธ์ การจัดการกับตัวเอง เพื่อช่วยให้เด็กพบและพัฒนาตัวเองอย่างเหมาะสม ดอนบอสโกให้คำปรึกษาทั้งเป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคล การให้คำแนะนำทุกรูปแบบที่กล่าวมา มีจุดมุ่งหมายเพียงประการเดียวคือ การพัฒนาเด็ก สู่ความครบสมบูรณ์แห่งการเป็นมนุษย์

เฮอร์เลย์ (Hurley, 1987 : 215) กล่าวว่าโปรแกรมการแนะแนวของดอนบอสโกมีลักษณะดังนี้

1. การชี้แนะเป็นกลุ่ม โดยสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมแก่การพัฒนาส่วนบุคคล เช่นการให้โอวาทแก่นักเรียนประจำ และให้โอวาทตอนเข้าก่อนเข้าเรียนแก่นักเรียนทั่วไป
2. สร้างสภาพแวดล้อมที่มีชีวิตชีวาที่เอื้ออำนวยต่อการแนะนำเป็นรายบุคคล ซึ่งอาศัยการร่วมดำเนินชีวิตด้วยกันระหว่างผู้อบรมและนักเรียน
3. การแนะแนวส่วนบุคคลเป็นการเฉพาะ โดยอาศัยศีลลภยบายการแนะนำทางจิตใจ การสนทนากลุ่มส่วนตัว

บุคคลเดียวกันยังได้กล่าวอีกว่า การสนทนาควรมีลักษณะดังนี้

1. เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่มีความรักเมตตาเป็นจุดหลัก
2. เป็นความพยายามที่จะพิจารณาวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและสถานการณ์
3. เป็นการพูดคุยส่วนตัวถึงแนวทางการแก้ปัญหา
4. สรุปหรือหาแนวทางแก้ปัญหา ซึ่งบ่อยครั้งเป็นไปในรูปแบบของการแนะนำหรือควบคุมโดยผู้ให้การแนะนำ แต่ทั้งหมดนี้ต้องเป็นที่เข้าใจและยอมรับ

นอกจากนั้น วิลเลียมสัน (Williamson, 1950 : 3) กล่าวว่า การแนะนำเป็นเทคนิคพื้นฐานที่จะช่วยให้ปัจเจกบุคคล (Individual) ได้พัฒนาคุณลักษณะของชีวิตตามพอใจและเหมาะสมในฐานะที่เป็นประชาชนในระบอบประชาธิปไตย เทคนิคดังกล่าว เป็นเทคนิคที่ครูสามารถนำไปใช้ในห้องเรียนและในห้องทดลอง

กล่าวโดยสรุป ความรักเมตตาเป็นองค์ประกอบที่สามของระบบป้องกัน เป็นความรักที่ก่อรูปด้วยความพากเพียรอดทน มีความมั่นคงและเข้าใจกัน เป็นการบริการซึ่งกันและกัน ความรักเช่นนี้เกิดขึ้นในบรรยากาศครอบครัวที่มีความสนิทสนมรักใคร่สามัคคีกลมเกลียวกัน อบอุ่นและร่าเริงยินดี ผู้ใหญ่เปิดโอกาสให้เด็กเข้าพบปะได้เสมอ เพื่อสนทนา ปรึกษาหารือ และให้คำแนะนำและให้กำลังใจ ถ้าเด็กรู้ว่าผู้ใหญ่รัก เขาจะเปิดเผยตัวเองแก่ผู้ใหญ่ ทำให้สามารถแนะนำและช่วยเหลือได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทัศนคติ

ทัศนคติเป็นนามธรรมและเป็นตัวการสำคัญอันหนึ่งที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคล นักจิตวิทยาหลายท่านได้ให้ความหมายของทัศนคติว่าดังนี้

อัลพอร์ต (Allport อ้างโดย สงวน สุทธิเลิศอรุณ 525:98) ให้ความหมายของทัศนคติว่า หมายถึงสภาวะของความพร้อมทางจิตซึ่งเกิดขึ้นโดยอาศัยประสบการณ์ และสภาวะของความพร้อมนี้จะเป็นตัวกำหนดทิศทางของปฏิกิริยาของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุหรือสถานการณ์ต่าง ๆ

อนาสตาซี (Anastasi, 1976 : 543) กล่าวว่า ทัศนคติหมายถึง ความโน้มเอียงที่แสดงออกมาว่า ชอบหรือไม่ชอบสิ่งต่าง ๆ เช่น เชื้อชาติ ชนบทธรรมเนียม ประเพณี และสถาบันต่าง ๆ

ทรอนไดค์ (Thorndike, 1957 : 23) ทัศนคติหมายถึงการตอบสนองของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นไปในทางพอใจหรือไม่พอใจที่มีต่อบุคคล กิจกรรม สถาบัน กลุ่มสังคม

จอห์นสัน (Johnson, 1976 : 253) กล่าวว่า ทัศนคติเป็นผลรวมของมโนทัศน์ คำพูด ความรู้ และความรู้สึก ที่มีผลก่อให้เกิดความโน้มเอียงที่จะตอบสนองในทางที่ชอบหรือไม่ชอบ ต่อบุคคล กลุ่มบุคคล ความคิด เหตุการณ์หรือวัตถุ

เลอฟรอนซีส์ (Lefrancios, 1983 : 517) กล่าวว่าทัศนคติเป็นความโน้มเอียงที่เด่นชัดและต่อเนื่อง ในการมีปฏิกิริยาตอบโต้ในทางใดทางหนึ่ง ซึ่งมีผลทั้งด้านบวกและด้านลบ และก่อให้เกิดแรงจูงใจที่จะแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมา

กล่าวโดยสรุป ทัศนคติเป็นผลรวมของมโนทัศน์ คำพูด ความรู้ และความรู้สึก ที่มีผลก่อให้เกิดความโน้มเอียงที่เด่นชัดและต่อเนื่อง ในการมีปฏิกิริยาตอบโต้ ในทางที่ชอบหรือไม่ชอบต่อบุคคล กลุ่มบุคคล ความคิด เหตุการณ์และสถานการณ์ต่าง ๆ

องค์ประกอบของทัศนคติ

ถวิล ธาราโภชน (2526 : 61-62) กล่าวถึงองค์ประกอบของทัศนคติว่า มีองค์ประกอบอยู่ 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบเกี่ยวกับการรู้ การที่บุคคลจะมีทัศนคติต่อสิ่งใดนั้น บุคคลจำเป็นต้องมีความรู้ในสิ่งนั้นเสียก่อน เพื่อจะได้รู้ว่าสิ่งนั้นเป็นประโยชน์หรือโทษเพียงใด บางคนมีความรู้ในเรื่องนั้นเพียงเล็กน้อยก็เกิดทัศนคติต่อสิ่งนั้นได้ บางคนต้องรู้มากกว่านี้จึงจะเกิดทัศนคติในสิ่งนั้น ปริมาณการรู้ต่อสิ่งใดแล้วเกิดทัศนคติในแต่ละบุคคลจะไม่เหมือนกัน

2. องค์ประกอบเกี่ยวกับความรู้สึก เมื่อบุคคลมีความรู้สิ่งใดมาแล้ว และความรู้นั้นมีมากพอที่จะรู้ว่าสิ่งนั้นมีประโยชน์ บุคคลก็จะเกิดชอบสิ่งนั้น ถ้ารู้ว่าสิ่งนั้นไม่ดี บุคคลก็จะเกิดความรู้สึกไม่ชอบ

3. องค์ประกอบทางการกระทำ เมื่อบุคคลมีความรู้สิ่งนั้นแล้ว ความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบจะเกิดตามมา บุคคลก็พร้อมที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งลงไป เมื่อคนเราเกิดทัศนคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด จะต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบทั้งสามนี้ ในบุคคลปกติเมื่อเกิดทัศนคติต่อสิ่งใด องค์ประกอบทั้งสามจะสอดคล้องกัน

หน้าที่และประโยชน์ของทัศนคติ

ฮอลแลนเดอร์ (Hollander, 1967 : 154) กล่าวถึงประโยชน์ของทัศนคติว่ามีอยู่ 2 ประการ คือ

1. ทำให้เรามีพื้นฐานพร้อมที่จะเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ในสังคม และรับความรู้ใหม่ ๆ ที่จะเกิดขึ้น
2. เป็นแนวทางในการที่จะได้รับหรือรักษาสถานการณ์ทางสังคม ให้เป็นเอกลักษณ์ทางสังคม

นอกจากนั้น ถวิล ธาราโภชน (2526 : 77 อ้างอิงมาจาก Kalz, 1960) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของทัศนคติ 4 ประการ คือ

1. หน้าที่เกี่ยวกับความรู้ กล่าวคือ เราจะแสวงหาระดับของความสามารถ ความมั่นคง เพื่อที่จะรับรู้หรือได้มาซึ่งจุดประสงค์ของสังคม เป็นการช่วยเหลือให้เกิดความเข้าใจในเรื่องหนึ่งที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาของสังคมได้
2. หน้าที่เกี่ยวกับการปรับตัว ทัศนคติจะทำหน้าที่เป็นแรงจูงใจให้คนปรับตัว เพื่อให้บุคคลได้รับความสำเร็จ และไปสู่จุดหมายที่พึงพอใจ
3. หน้าที่ในการแสดงออกถึงค่านิยม เป็นการแสดงออกในเรื่องความคิดเห็นของเขาให้บุคคลอื่นเห็นว่าจะต้องมีความสอดคล้องกับค่านิยมของสังคม
4. หน้าที่ในการป้องกันตนเอง กล่าวคือ สิ่งแวดล้อมหรือข้อเท็จจริงต่าง ๆ อาจทำให้เราไม่สบายใจ เราก็สามารถป้องกันตัวเองได้ คือสร้างทัศนคติต่อคนอื่นในทางลบ เพื่อให้เกิดความภูมิใจในตนเอง

ประโยชน์ของการศึกษาทัศนคติ

ถวิล ธาราโภชน (2526 : 60-61 อ้างอิงมาจาก Oscamp, 1977) กล่าวว่า จำเป็นต้องมีการศึกษาถึงทัศนคติ ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

1. ทัศนคติเป็นเสมือนไม้ตอที่ดี เพราะเพียงแต่รู้ว่าเรามีทัศนคติอย่างไร เราก็สามารถสรุปพฤติกรรมต่าง ๆ ของเขาได้
2. ทัศนคติทำให้เราสามารถที่จะพิจารณาตัดสินสาเหตุของพฤติกรรมของบุคคล คนหนึ่งที่มีต่อบุคคลอื่นหรือสิ่งอื่น
3. ความเข้าใจเรื่องทัศนคติช่วยให้อธิบายถึงความคงเส้นคงวาในพฤติกรรมของบุคคล และความคงเส้นคงวาในพฤติกรรมของแต่ละบุคคลจะช่วยให้สามารถอธิบายถึงสถานการณ์ของสังคมได้

4. ทศนคติเป็นความสำคัญที่บุคคลนั้นมี และเขาเห็นว่าถูกต้อง โดยไม่คำนึงถึงความเกี่ยวข้องทางพฤติกรรมของบุคคลอื่น ทศนคติของเขาจะมีส่วนทำให้บุคคลอื่น สถาบันและปัญหาต่าง ๆ ในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง ทำให้เขาเกิดการรับรู้ในสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวของเขา ซึ่งเขาต้องพยายามศึกษาหาเพื่อผลประโยชน์ของตัวเขาเอง

5. ความเข้าใจเรื่องทศนคติทำให้เกิดแนวคิดที่กำหนดขึ้น โดยไม่รู้ลึกตัว ซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรมและความเปลี่ยนแปลง ในระหว่างที่แสดงถึงการขัดแย้งของแรงกระตุ้น

6. ความเข้าใจเรื่องทศนคติทำให้เกิดการโต้เถียงหรือวิพากษ์วิจารณ์ระหว่างนักธรรมและสิ่งแวดล้อมว่าเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ลัทธิชาตญาณ และการเรียนรู้ สามารถที่จะทำให้เกิดทศนคติ

7. ในแนวของจิตวิทยา ความเข้าใจเรื่องทศนคติเป็นการจัดเตรียมจุดสำคัญที่จะทำให้เกิดความสนใจในทรรณะต่าง ๆ อันจะเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและพฤติกรรม

8. ในแนวของสังคมวิทยา มีบางท่านได้มองทศนคติว่าเป็นศูนย์กลางของความเข้าใจและพื้นของพฤติกรรมทางสังคม ดังนั้นพวกเขาจึงได้จัดเตรียมกลไกอันเป็นรูปแบบของวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของแต่ละบุคคล

การเปลี่ยนแปลงทศนคติ

ทศนคติเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้และยืดหยุ่นไปตามสถานการณ์และสภาพแวดล้อมตามที่เคลแมน (Kelman, 1967 : 469-471) ได้เสนอขบวนการที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทศนคติ ดังนี้

1. การยินยอม (Compliance) เกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับอิทธิพลจากผู้อื่น เพราะต้องการให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อตน ในทางที่ตนต้องการหรือพอใจ

2. การลอกเลียนแบบ (Identification) เกิดจากการที่บุคคลยอมรับอิทธิพลจากผู้อื่น เพราะต้องการสร้างพฤติกรรมของตนเองขึ้นให้เหมือนกับคนในสังคม เพื่อที่จะติดต่อกับหรือมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดี

3. ความเหมาะสม (Internalization) เกิดจากการที่บุคคลยอมรับอิทธิพลหรือพฤติกรรมต่าง ๆ เพราะสิ่งเหล่านั้น เหมาะสมกับระบบค่านิยมที่มีอยู่ในตัวเขา

การวัดทัศนคติ

ฟิชเบียง (Fishbein, 1967 : 92 citing Likert, 1932 : 44-53) ได้เสนอแนวทางการวัดทัศนคติ โดยการสร้างมาตราส่วนทัศนคติที่ประกอบไปด้วยข้อความที่แสดงถึงทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วมีคำตอบให้เลือก 5 คำตอบ ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง (Strongly agree) เห็นด้วย (Agree) ไม่แน่ใจ (Undecided) ไม่เห็นด้วย (Disagree) และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (Strongly disagree)